

## Specificul zonelor folclorice din România (I)

În sens larg, folclorul reprezintă ansamblul creațiilor artistice, literare, muzicale și tradiționale transmise prin viu grai de la o generație la alta. Aceste manifestări culturale cuprind povești, legende, cântece, dansuri, basme, ritualuri, dar și meșteșuguri, toate reflectând valorile, credințele și experiențele unui popor, fiind esențiale atât pentru păstrarea identității culturale, cât și pentru înțelegerea evenimentelor care au marcat existența comunităților.

Folclorul românesc este una dintre cele mai bogate și variate forme de expresie culturală la nivelul întregului continent european care prezintă existența rurală și credințele ancestrale ale poporului nostru. Credințele populare au un loc aparte în folclorul românesc, acestea marcând, de-a lungul vremii, traiul, modul de gândire, dar și modul oamenilor de a acționa și de a se exprima, indiferent de zona în care locuiau - mediul rural sau urban. Ecurile acestor credințe și superstiții din vechime își fac și astăzi simțită prezența, chiar dacă nu cu aceeași intensitate, ele izvorând din nevoia oamenilor de a explica manifestarea forțelor naturii și uneori chiar a forțelor supranaturale în care aceștia credeau. Folclorul românesc se distinge printr-o serie de particularități care îi conferă unicitate. Diversitatea regională este una dintre acestea.

Fiecare zonă a țării are propriile sale obiceiuri și tradiții specifice, ceea ce dovedește că există o deosebită diversitate culturală, dar și faptul că influențele istorice au lăsat o amprentă adâncă în existența poporului român și a membrilor săi din fiecare regiune. Istoria nescrisă a folclorului a transformat actul artistic într-un permanent act de creație. Cu ajutorul folclorului se poate reconstitui viața poporului din anumite etape ale existenței și dezvoltării lui. Zonele folclorice evidențiază identitatea străveche a românilor, pe de o parte, iar pe de alta, influențele culturale ale populațiilor care au trăit alături de populația românească pe aceste teritorii. Diversitatea culturală remarcabilă a zonelor folclorice pornește de la arhitectura satelor, muzică, dans, port popular și literatură populară. Pe lângă elementele specifice fiecărei zone în parte, întâlnim totuși, în cadrul acestei diversități și elemente comune.



Țara noastră este bogată în tradiții și obiceiuri, iar diversitatea culturală se reflectă în mod distinct în diferitele regiuni ale ei, fiecare zonă geografică păstrând, din punct de vedere folcloric, un mozaic autentic de practici străvechi îmbinate cu o diversitate de influențe istorice și geografice. Împărțirea

folclorului pe teritoriul României, în numeroase zone folclorice, în funcție de regiuni, albiile ale unor râuri importante, județe sau subregiuni, a mers până într-acolo încât folclorul a ajuns să fie divizat chiar și în funcție de sate ori comune. Această împărțire, considerată de mulți a fi exagerată, nu face altceva decât să scoată în evidență multitudinea de obiceiuri, tradiții, datini care, puse la un loc, reflectă identitatea românilor, existența lor străveche pe aceste meleaguri. Parcurgând drumul istoriei, constatăm faptul că folclorul românilor include și creațiile atribuite etniilor premergătoare populației românești, cum ar fi traco-dacii, dar și influențele reciproce cu comunitățile învecinate sau minoritățile conlocuitoare, configurându-se astfel un permanent dialog intercultural între diversele straturi culturale.

Cele mai importante zone folclorice din România sunt Crișana, Banat, Țara Moșilor, Țara Oașului, Dobrogea, Moldova, Bucovina, Oltenia, Argeș, ținutul Mehedinți și zona Harghita.

**Regiunea Crișanei**, situată în partea de vest al țării, cuprinde așezări ale județelor Bihor, Arad,



Sălaj, Satu Mare, Hunedoara și două comitate din Ungaria.

Crișana a fost condusă o vreme de voievozi, regiunea fiind ținta triburilor migratoare maghiare, motiv de dispută de-a lungul timpului între Imperiul habsburgic și cel otoman. Crișana, deși a fost alipită României în momentul când a avut loc Marea Unire, a fost cedată ulterior Ungariei prin dictatul de la Viena (1940) și recucerită patru ani mai târziu. În prezent, această regiune este locuită de români, maghiari, germani și ucraineni, grupuri etnice care și-au lăsat amprenta asupra identității, obiceiurilor și tradițiilor locului. În mediul rural se păstrează încă datinile străbunilor, fapt pentru care sărbătorile de peste an sunt încărcate de semnificații magice, devenind astfel adevărate manifestări de artă populară.

Tradițiile de iarnă din Crișana se bazează pe ritualuri menite să aducă belșug, sănătate și noroc, iar localnicii le îndeplinesc în fiecare an considerându-le o prețioasă moștenire lăsată din generație în generație, simțindu-se datori să respecte și să perpetueze aceste obiceiuri. Un obicei specific Crișanei, mai puțin cunoscut, este umblatul cu "Țurca", un personaj fabulos care moare și învie pentru a restabili ordinea firească a lucrurilor. Acest personaj simbolizează triumful binelui asupra răului. Rolul Țurcăi îi revine unui flăcău care poartă masca unui animal zgomotos. Capul este decorat cu clopoței și panglici colorate, iar gura este confecționată din lemn, pentru ca prin mișcărilor ei să poată scoate sunete stridente.

Deși Țurca nu are voie să vorbească, ea sperie copiii, intră în casele gospodarilor, dansează neîncetat și se ceartă cu aceștia. Momentul morții ei, întristează tot alaiul, însă cu ajutorul descântecelelor ea învie și totul se transformă într-o sărbătoare cu cântece de petrecere, dansuri cu

fete și mulțumiri pentru daruri. Urmează apoi ca Țurca să invite sătenii la propria nuntă care va avea loc în primele trei zile ale noului an. Un alt obicei specific acestei regiuni geografice este acela din seara de ajun a anului nou, când feciorii dau o petrecere numită "Verjel", petrecere la care sunt invitate fetele nemaritate.

"Birăul", conducătorul cetei, deschide această petrecere cu un ceremonial în cadrul căruia se formează perechi de tineri care petrec împreună noaptea dintre ani, urmând ca a doua zi această așa-zisă relație să înceteze. Sunt cazuri când cei doi se potrivesc atât de bine încât decid să se căsătorească în perioada ce va urma. O altă petrecere, practică în zona Crișanei este "bulciucul". Aceasta este o petrecere la care participă toți gospodarii care i-au primit pe colindători, pentru a sărbători împreună, marcând astfel momentul în care cetele de flăcăi își incheie rolul de vestitori ai



sărbătorilor de iarnă.

### Tradiții de Paște în Crișana

Prin simbolistica pe care o are, Paștele este sărbătoarea care amintește de iubirea divină și de minunea revenirii la viață. Oamenii, dar și natura se purifică, se revigorează, sărbătorind în pace, liniște și armonie, Învierea Mântuitorului. În Joia Mare, în Crișana se bate toaca pentru a îndepărta spiritele rele, iar în cimitire se aprind focuri considerate a fi sacre. În vremuri vechi, după slujbă, exista obiceiul ca tinerii să se adune în curtea bisericii și să arunce cu ouă, unii în alții. Tot în această zi, femeile prepară o parte din bucatele pentru masa de Paște și încondeiază ouăle.

În zona Bihor, decorarea ouălor cu motive și simboluri religioase se numește "impistrit", un meșteșug străvechi, ajuns astăzi la rangul de artă. În combinația de linii, forme și culori se regăsesc idei biblice, tradiții, scene din viața satului, care alcătuiesc compoziții bogate și unice. Oul semnifică viața, de aceea există superstiția conform căreia ouăle înroșite și apoi sfințite pot apăra gospodăriile de grindină și piatră. Se spune că acestea pot fi oferite în dar, iar dacă rămân proaspete până la Înălțare sunt aducătoare de noroc.

### Tradiții de nuntă în Crișana

Nunta este considerată în lumea satului, un ceremonial plin de înțeleșuri, menit să marcheze trecerea tinerilor la statutul de adulți, prezentându-le totodată rolurile pe care le vor îndeplini în cadrul familiei. Acest ceremonial se sărbătorește cu cântece și strigături specifice zonei, cu dansuri, tradiții locale și momente care sugerează, de cele mai multe ori într-un registru ironic, viața viitorului cuplu. În vechime, tinerii se cunoșteau la șezători sau la hora satului, urmând ca în ziua nunții, la casa mirelui să se formeze alaiul condus de "Lazlaus", purtătorul steagului și să pornească spre casa fetei, unde grăitorul o cere de la părinți. Nunta este un rit de inițiere într-o nouă etapă a vieții, o sărbătoare ce constituie un moment în care două destine se împletesc într-unul singur.





În Crișana, tradițiile și obiceiurile care însoțesc sărbătorile, dar și evenimentele importante ale comunității sunt elemente definitorii pentru identitatea locală, ele oglindind credințele și superstițiile oamenilor, perpetuând în același timp un stil de viață arhaic, rânduit după învățăturile străbunilor. **Banatul istoric** cuprinde cinci județe de pe teritoriul României (Timiș, Caraș-Severin, Arad, Mehedinți și Hunedoara), precum și teritorii din Serbia și Ungaria.

De-a lungul vremii, această regiune a fost parte componentă a Regatului Ungariei, a Imperiului Otoman și a Imperiului Austriac. După Primul Război Mondial, Banatul a fost împărțit între cele trei state, urmând ca mai târziu să devină un spațiu locuit de români, sârbi, maghiari, germani, slovaci, croați, bulgari și alte minorități. Numeroasele etnii care au trăit în vestul țării noastre și-au pus amprenta asupra zonei, influențând obiceiurile locului. Unele datini din străbuni s-au păstrat, altele și-au pierdut semnificația. Banatul rămâne însă un păstrător al tradițiilor unice care au luat naștere prin contopirea identităților culturale ale comunităților care au marcat istoria acestei regiuni. În Banat, sărbătorile de iarnă sunt celebrate printr-o multitudine de obiceiuri aparținând etniilor care trăiesc aici.

Pe 6 decembrie, tinerii svabi se costumează în veșmintele Sfântului Nicolae și pornesc pe la case, căutând copii neascultători pe care să-i pedepsească. Aceștia își așază ghetele lustruite la fereastră, iar lângă acestea pun dulciuri, mere, nuci și covrigi pentru a-l îmbuna pe Moș Nicolae. Copiii cumiți găsesc în ghetă cadouri, iar celor obraznici, Moș Nicolae le aduce o nuielușă pe care părinții o folosesc pentru a-i mustra. Sârbi din Banat sărbătoresc Crăciunul pe rit vechi, după calendarul gregorian. Un obicei practicat în Ajun, pe 6 decembrie, după slujba de seară, este acela al "arderii badnjakului". Trunchiul unui stejar tânăr este aprins în curte sau în cuptorul din gospodărie, focul având semnificația iubirii calde a lui Iisus Hristos.

Cu cât scânteile produse de lemnul ars, sunt mai multe, cu atât mai bogată va fi gospodăria în anul ce vine. Tot acum se împodobește și bradul, în jurul căruia se pun bucate pentru Moș Crăciun și grăunțe pentru calul său. Grupuri de colindători mascați, "pițărâi", așa cum mai sunt numiți, merg la colindat prin sat, unde sunt poftiți în curțile caselor, gazdele dăruindu-le colaci, nuci, mere și vin. Copiii mai mici obișnuiesc să colinde, pe Valea Almajului purtând bețe de alun împodobite cu care

bat în podelele caselor pentru a alunga spiritele rele și pentru a aduce bunăstare. Conform unui vechi obicei, cel mai în vârstă membru al familiei trebuie să arunce boabe de grâu și de porumb în fața cetelor de pițărâi, iar aceste grăunțe, dacă sunt puse în brazdă, recolta va fi bogată în anul viitor.

Obiceiul "vargelatului" este de asemenea unul din vechime practicat în această zonă, obicei care le oferă tinerilor indicii cu privire la persoana cu care se vor căsători. Acesta presupune ca sub oalele de pe masă să se așeze mai multe obiecte (bani, boabe de grâu, ace, pieptene, pâine etc.), iar fata sau băiatul ce vor să afle despre ursită trebuie să ridice trei oale.

Dacă sub acestea descoperă acul, pâinea și pieptănul, înseamnă că perechea lor va fi un om bogat, dar urât. În zona Banatului, tradițiile de Paște sunt mai puține decât în celelalte regiuni ale țării, însă sărbătoarea Învierii are aceeași semnificație pentru creștini. Cea mai importantă zi din perioada premergătoare Paștelui este Joia Mare, când, potrivit tradiției populare, "Joimărița" umblă prin sate și le pedepsește pe fetele care nu au terminat de tors lâna. La germani și la maghiari există obiceiul ca băieții tineri să meargă la casele fetelor nemăritate și să le stropească cu parfum strigând: "Am auzit că aveți un trandafir frumos.

Am venit să-l udăm, să crească, să înflorească și mulți ani să trăiască". Stropirea cu parfum simbolizează viața și fertilitatea. Un alt obicei specific zonei Banatului este "Mătcălăul" sau "Ortăcia", prilej cu care copiii fac cununi din crengile unui pom înflorit pe care și le pun pe cap, apoi se prind de mâini, ocolesc pomul și fac schimb de ouă roșii. În acest fel copiii leagă prietenii care țin, de regulă, până la sfârșitul vieții. În Banat întâlnim tradiții românești, sârbești și ungurești care au fost păstrate de-a lungul timpului, rezistând contopirii celor trei culturi.

Sărbătoarea Paștelui poartă încă o aură mistică în această zonă, fascinându-i deopotrivă pe toți cei ce ajung în acest loc.

### **Tradiții de nuntă în Banat**

Pentru bănățeni, nunta este cel mai important eveniment al familiei, la această sărbătoare participând întreaga comunitate sătească. Obiceiurile moștenite de la străbuni fac ca acest moment să capete grandoare, devenind unul de neuitat. Obiceiul peștitului este un astfel de obicei.

Viitorul mire merge acasă la părinții fetei pentru a o cere de nevastă, însă aceștia îl păcălesc, aducându-i o bătrână din sat, apoi o fetiță îmbrăcată în rochie de mireasă, urmând ca la a treia rugămintă a băiatului să își facă apariția și viitoarea mireasă. Se spune că dacă mireasa nu dorește să aibă copii în perioada imediat următoare trebuie să arunce boabe de mac la intrarea în biserică, acestea simbolizând anii care vor trece până când proaspăta familie va avea un urmaș. Nunta în Banat aduce în prim-plan tradiții unice și momente pline de culoare.

„Picatul Miresei” este un obicei amuzant, unde mirele trebuie să-și arate priceperea în a o ridica pe mireasă în brațe, demonstrând astfel forța și determinarea sa. „Călușarii”, dansatori îmbrăcați în costume tradiționale, care execută figuri complexe, simbolizând forța și agilitatea, sunt invitați să aducă norocul și bunăstarea în cadrul evenimentului. Nunta bănățeană modernă păstrează cele mai importante obiceiuri, marcând momentele cheie ale acestui eveniment. Muzica, dansurile și bucatele tradiționale sunt nelipsite de la astfel de petreceri.

### **Tradiții din timpul anului în Banat**

"Trifonul" sau "Ziua Omizilor" este prima sărbătoare a calendarului agricol, sărbătoare dedicată Sfântului Trifon, protectorul grădinilor și al livezilor. Obiceiul vorbește despre faptul că, în această zi, preoții sfințesc apa pentru a stropi holdele, pentru a înlătura seceta și grindina. Pe vremuri,

sătenii se urcau pe un deal de unde dădeau drumul unei roți aprinse menite să îndepărteze spiritele rele și iarna.

Înainte posturilor mari (Postul Paștelui și Postul Crăciunului), se practică un obicei numit "Marțea vaselor", care presupune ca toate vasele din casă să fie spălate cu apa și cenușă pentru a nu rămâne pe ele urme de grăsime, în timp ce se rostește rugăciunea "Tatăl nostru".

### Tradiții de vară în Banat

Banatul se distinge de celelalte regiuni și prin tradițiile sale specifice sezonului de vară. „Focul lui Ivan Kupala” este una dintre acestea, o sărbătoare a solstițiului de vară, care presupune ca tinerii să adune flori și plante medicinale, din care împletesc cununi, apoi le aruncă. Acest obicei este în esență o celebrare a magiei naturii și a elementelor ei.

Lumea satului bănățean păstrează încă cele mai multe dintre obiceiurile moștenite de la bătrâni. Costumele populare lucrate manual, dansurile tradiționale care animă ulițele satului, muzica ce creează o atmosferă de sărbătoare, toate acestea contribuie la imaginea idilică a unei lumi de poveste, fascinantă, plină de simboluri și mister. Zonele folclorice ale României sunt asemeni unor cărți de povești ce ne provoacă să descoperim înțelepciunea populară și să ne cunoaștem rădăcinile.

Adriana Apostol



INDEPENDENȚA  
ROMÂNĂ

*Independența  
prin Cultură*